

Elbeszélés egy nem létező elbeszélésről

Az N. névre hallgató írónak felajánlották, hogy írjon egy orosz nőkről szóló elbeszélést az *Orosz nők* című gyűjteményes kötet számára.

Már előfordult vele, hogy megadott témákban kellett alkotnia, amit még szeretett is, mert volt benne valami iskolás, valami ártatlanul versengős, amelynek eredményével alátámaszthatta: képes vagyok rá, meg tudom csinálni, írjátok be nekem érte az ötöst! Illetve, ellenkezőleg: volt benne valami felnőttes, mégis vidám, sportos.

Ráadásul az ezt megelőző esetekben mindig volt valami szüzséje, amely eddig szunnyadt, s amelyet csupán fel kellett ébresztenie, életre kellett hívnia.

Ebben az adott esetben viszont N. gondolkodóba esett.

Először úgy tűnt, hogy az orosz nőkről és a női nemről annyi szüzsével bír, hogy az nem egy elbeszélésre, hanem egy egész könyvre elegendő lenne. Azonban minél többet gondolkodott rajta, annál világosabbá vált számára: ez az izgalmas téma őt most mégsem izgatja annyira, hisz már mindent megírt a nőkről – s ehhez, legalábbis a jelen pillanatban, nincs mit hozzátennie.

N. bement a konyhába a feleségéhez, és mintha csak úgy mellékesen, ezt mondta:

– Most ajánlották fel, hogy írjak egy elbeszélést az *Orosz nők* című gyűjteményes kötetbe.

– Miről? – kérdezte a felesége, aki eközben elgondolkodva a nyitott hűtőszekrényt fürkészte.

– Találd ki.

– Ja, persze, természetesen. Írd meg, miért is ne?

– Könnyű azt mondani. Hisz épp valami ilyesmit akartam. Valami szokatlant.

Olyan kvintesszenciásat.

– Hát íj kvintesszenciásat.

– Ezt a hatalmas témát egy elbeszélésben nem tudom átfogni.

– Akkor ne fogd át.

N. visszavonult a ház első emeletén található dolgozószobájába, mely házra becsületes, nem pedig irodalmi munkákkal tett szert: bár N. most főleg író volt, de mivel volt egy gazdag apja, egy orosz zeneszerző, és volt kezdőtőkéje, melyet valaha fogászati klinikából álló hálózatba investált, ennek ügyes értékesítése

után a pénzt nagyon szerencsésen fektette be, és ezzel megvalósította mindazok álmát, akik azt szeretnék csinálni, amihez épp kedvük van: a vagyona utáni járadékból élt.

Tehát, elbeszélés a nőkről, mondta magának. Az orosz nőkről.

Amelyet, mint egy vágtaó lovat, meg kell állítania, a továbbiakban pedig szöveggé kell formálnia.

Tulajdonképpen miben is különbözik az orosz nő az ukrántól, a zsidótól, a tartártól vagy a zimbabweitől?

Na meg a lakosságtól általában. A valláshoz, a családhoz, a gyerekekhez, a munkához stb. való viszonyában.

De nem is ez az érdekes.

Az érdekes a lélek.

Jó, legyen szó a lélekről. Azt kell például megmutatni, hogy az orosz nő hogyan képes megbocsátani.

N. vetett egy pillantást a múltjára, a három feleségére, beleértve a mostanit is, a nőire, akikből bizony nem volt kevés, de arra nem emlékezett, hogy ezek a nők olyannyira hajlottak volna a megbocsátás felé, hogy ezt lehetett volna a személyiségük domináns jegyének tekinteni.

Lement a feleségéhez:

– Mit gondolsz, pusztán a fejtegetés szintjén: miben különbözik az orosz nő a többitől?

– Hát ismerem én a többit?

– Hísz három nyelvből fordítasz.

– A könyvek — az egy dolog, az emberek — meg egy másik. Én könyvet fordítok, és nem embereket. Halas pirogot kérsz vagy káposztás-tojásosat?

– Lehet ilyet is meg olyat is?

– Ebédre az nem menne.

– Akkor halasat. Nem, káposztás-tojásosat. Hogyha nem gond.

– Nem probléma.

– Na, de mégis?

– Mi?

– Miben különbözik hát az orosz nő a többitől?

– Te vagy az író, neked kell jobban látnod.

– Igen, de egész egyszerűen szeretném összehasonlítani a gondolatainkat.

– Nos... Az orosz nő türelmes. És jóságos — elvben. Sokszor bocsát meg, különösen a férfiaknak. A más nációkhoz tartozó nők, úgy vélem, szigorúbbak.

– Nézz oda — hát épp erre gondoltam én is! Nyilván ez a legfontosabb: a megbocsátás képessége. Különösen a férfinak. Pontosan.

És N. elindult felfelé. Visszanézett a lépcsőről, és vidáman ezt kiáltotta:

– Bocsáss meg, mégis inkább halasat!

– Jól van.

Miután visszatért a dolgozószobájába, N. leült az asztal mellé.

Minden oké lenne, gondolta, de nem lehet a témával, az elvvel kezdeni. Az ötlet egyenlő a szüzsével vagy az alakkal. Sok szüzsém és alakom van. Eszembe kell jutnia valami ide illőnek.

De furcsa mód se szüzsé, se alak nem bukkant elő. Valódi nők látványa merült fel, akik nem ölthettek formát holmi elbeszélésfélében.

Orosz nő, járt az agya N-nek. Kortárs orosz nő. Ez fontos. Az, hogy kortárs. De épp a kortárs orosz nők sajátossága, csakúgy, mint a németeké, a baltikumiaké vagy a kolumbiaiaké, hogy egységessé válnak. A globalizáció mindenkire hat. Az internet egyenlővé tesz. A divat ugyanazon fésűvel fésül.

Tehát ez a téma! – világosodott meg. Arról írni, hogy az orosz nő hogyan hagy fel azzal, hogy orosz nő legyen! Nem kell már neki a lovat megállítani és behatolni az égő parasztházba, hisz kihívja a Rendkívüli Ügyek Minisztériumát. Hetykén ül a volán mögött, a félelmetes moszkvai utcákon hasítva. Irodában csücsül, nem pedig egy szobában egy fészekaolja kisgyerekekkel. Nem forog pávaként a falu határán túli körtáncban, félénken oldalra hajtva szőke fejét, hanem bátran ringatja az univerzálisan vonzó csipőjét a párizsi vagy a New York-i kifutókon.

N. lement.

– Még korai – mondta a felesége.

– Igen, de kávét szeretnék.

– Főzni?

– Ha lehet, tejszen feloldani. Van nekünk?

– Tej?

– Instant kávé.

– Igen.

– Jó?

– Elfogadható.

– Hát épp erről van szó. Hogy valójában nincs semmiféle orosz nő.

– Érdekes gondolat.

– Nem, komolyan mondom. Azaz valahol létezhetnek még olyan nagymamák, akik betartják a Szentírást. Bár — miféle Szentírás lehet egy olyan országban, amely átélte a szocializmust? Semmi nem maradt! Ha becsületeselek akarunk lenni, csak a posztszovjet nők! Íme a tulajdonságok összessége.

– Szintén igaz.

Igen, gondolta N., miközben érezte, hogy kezd ideges lenni: ez az ihlet valódi előjele, illetve a megvilágosodásé. Sietett is felfelé.

– És a kávé? – kiáltott rá a felesége.

– Aztán!

– Majd viszem.

– Köszönöm.

N. bekapcsolta a számítógépet, miközben még nem tudta, miről fog írni, de bízott az alkotói véletlenben.

A felesége meghozta a kávé.

– Nem, de tényleg – mondta neki N. – Nem bizonyos külsőségekre gondolok, hanem valami mélyre, ami esetleg a lélekben megmaradt? Te érzel magadban valami olyat, ami nincs meg a francia vagy az amerikai nőkben?

– Én negyedrészen zsidó vagyok, elfelejtetted?

– Hacsak nem száz százalékig! A zsidó nő Oroszországban egyenlő az orosz zsidó nővel. Azaz szintén orosz nő. Van-e most általában véve orosz nő — ez itt a kérdés.

– Én személy szerint semmiféle specifikusan orosz nem látok magamban. De ez én vagyok. A képzett és értelmiségi munkát végző emberek általában mindenütt hasonlítanak egymásra.

– De én nem az értelmiségről beszélek, hanem úgy általában. A sajátosról. Úgy tűnik, hogy az orosz posztszovjet nő legfőbb sajátossága abban rejlik, hogy elveszíti a különlegességét, és megszűnik orosz nőnek lenni!

– Valószínűleg.

A feleség távozott, az ihlet hívószavai pedig hamisnak bizonyultak: N. nemcsak, hogy nem világosodott meg, de úgy egyáltalán, semmi sem jutott az eszébe.

Ezek az alkotói impotencia jelei? – feltételezte szomorúan N.

És egyszerre ott csengett a fejében ez a szó, impotencia, és önkéntelenül is belegondolt: miben más az orosz nő a szerelem és a szex terén?

N.-nek voltak különböző nemzetiségű női, akik Oroszországban éltek, néhány külföldi csaja szintén volt, ami büszkeséggel töltötte el. Egészen pontosan, három. Egy amerikai, zsidó felmenőkkel, egy félig ukrán lengyel nő és egy árja német fordítónő Frankfurt am Mainban, egy könyvkiállítás idején, a szállodában, az ivászatok és a kölcsönös barátság kinyilatkoztatása után. A különbség abban állt, hogy a külföldiekkel bonyolultabb a nyelv miatt. Ezért ezek a nők nehezebbnek, visszafogottabbnak, hidegebbnek tűnnek. A mieinkkel egyszerűbb és kedvesebb.

Gondolkodj, gondolkodj – szakította saját magát félbe N. Végeredményben ez elvi kérdés! Meg tudod csinálni, képes vagy rá! Annyi mindent írtál már a nőkről, épp az orosz nőkről, csak nem kimerült ez a határtalan téma?

Ami motoszkált a fejében, az használhatatlan volt. Felmerültek bizonyos öregasszonyok egy templomban. Morozova bojárasszony Szurikov festményéről. Síneket lefektető nők a társadalmat leleplező fotókról. Zikina énekesnő, Mordjukova színésznő, akikhez nincs fogható a földön...

N. kinézett az ablakon a kert behavazott fáira, amiket ő maga ültetett, és amikre büszke volt, de rögtön szomorúság járta át, és megbékélt a helyzetével.

Nos, én meghalok, gondolta, ezek meg itt maradnak. És nekik már most is mindegy, hogy élek-e vagy sem. A fák tőlem függetlenül léteznek. Csakúgy, mint az orosz nők. És általában véve a nők. És az összes többi ember.

Ki kellett volna valami fontosat csippenteni ebből a gondolatból, de N. nem tudott belőle kihalszni semmit.

Ránézett az órájára, s úgy döntött, hogy benéz a konyhába.

– Megéheztél? – kérdezte a felesége. – Légy még kicsit türelmes.

– Lehetne addig is valami szendvicsfélét?

– Elveszi az étvágyad.

– Az is igaz. Tudod mit, visszautasítom. Semmit se tudok kitalálni. Nálam már csak így megy: vagy azonnal, vagy soha.

– Akkor utasítsd vissza, minek erőszakolnád meg magad?

– A lényeg, hogy valakinek feltétlenül meg kéne írnia, s éppen ezt: hogy semmiféle orosz nő már régen nem létezik. Ismétlem, nem valamiféle külső ismeretűjegyekre gondolok, nem is szociálisakra, nem is mentálisakra, hanem valami egészen sajátosra. És éppen ezt a sajátosságot veszítettük el.

– Mit is pontosan?

– Jó kérdés! Tényleg, nem csak holmi mítosz él erről általában? Bármely ember a társadalom és Isten produktuma. Az Isten mindenki számára egyforma, a társadalom viszont különböző – ennyi az egész. Vagyis nemcsak, hogy semmiféle orosz nő nem létezik, nem is létezett!

– Hogyha így vesszük – mosolyodott el a feleség –, akkor senki sem létezik. Sem oroszok, sem arabok, sem fehérek, sem feketék. Így el lehet jutni odáig, hogy a nőkre és a férfiakra osztás is csak formáság.

– Egyébként bizonyos mértékig igen.

– Értem. Gyere vissza egy óra múlva.

– Jól van.

N. rosszul érezte magát, betegesen bujkált benne a kiábrándulás, az elégedetlenség és a sértettség. Neheztelt önmagára és a feleségére is.

„Orosz férfiak” – valószínűleg ilyen gyűjteményes kötetet senki se gondolt még összeállítani.

N. le is ellenőrizte: rákeresett az interneten. Igen, ilyen antológia nem létezik.

Akkor miért akarnak a nőkre ilyen hangsúlyt fektetni? Ez számukra, ha belegondolunk, még megalázó is. Bianki, az állatokról szóló elbeszéléseivel, Mikluho-Maklaj, a pápuai népről szóló novelláival, a BBC, séta a dinókkal, Ismeretlen Szerző, elbeszélés a nőkről!

N. ingerülten ette a halas pirogot, és dühében ezt mondta:

– Csak két téma létezik: a szerelem és a halál, a többi ördögtől való! És még egy: a választás. Az örökös választás az embereknél is, a kutyaéknél és a macskáknál is,

és a madaraknál is. Hogy hová repüljek, mit harapjak meg, kivel párosodjak, kivel rakjak fészket!

Dühös volt azért is, mert felfogta: mégis káposztás-tojásos pirogot szeretett volna. A halas töltelék kiváló volt, ám a nyelve és a szájpadrólása, amikor az első falatot befogadta, érezhetően annyira keserű lett, hogy amint elképzelte a kellemes káposztás-tojásos ízt, N. még a saját nyálát is keserűnek találta. De nem akart erről a feleségének beszélni és lehangolni őt, ezért másra terelte a szót.

– De az elbeszélés fele feltétlenül arról fog szólni, hogy az orosz nő hogyan győzedelmeskedik a nehéz orosz sors felett, és ebben áll az ő magasztos, orosz eleve elrendeltetése! A másik fele pedig az asszonyok hálátlan férfiak és gyerekek iránti önfeláldozó szeretetéről! Á, elegendem van! A legjobb az lesz, ha arról írok novellát, hogy egy bizonyos író csak ül, és egyre szüli azt az elbeszélést, amit nem lehet megírni! Azért, mert nem kell senkinek!

– Remek ötlet! – mondta a feleség.

– Komolyan beszélsz?

– Miért ne?

– Gúnyolódsz velem? Az emberek arra törekszenek, hogy valamit alkossanak, a vérük-verejtékük árán, erre itt van egy értelmes ember, aki közli: minden jelentéktelen, amit csináltok! Kinek fogok látszani?

– Szabadnak és szemtelennek. Magad mondtad: az alkotó ember legyen szabad és szemtelen.

– Hogy számodra minden olyan egyszerű! – fortyogott N. – Irigyellek, becsületszavamra! Egyébként, hogy mi a legfontosabb különbség a férfiak és a nők között, számukra is teljesen egyszerű! Írok egy cikket a Wikipediára. Vagy kettőt. Az első: a férfi olyan homo sapiens, akinek mindennel kapcsolatban vannak kérdései. A nő olyan homo sapiens, akinek mindenre vannak válaszai!

– Bravúros! Egy cikket ugyan nem tesz ki, de formailag kiváló. Jóllehet, bocsáss meg, azt nem mondhatod, hogy nagyon új. Jin és Jang, régen kigondolták. A kérdés és a válaszolás ösztönös erői.

– Ki kételkedne benne!

– Nem ízlett a pirog?

– Ja, igen! Bocsáss meg. Én káposztás-tojásosat akartam.

– De hisz azt is felajánlottam...

– Ha hallanád, hogy hogyan ajánlottad fel! Íme, többek között ez még egy különbség, és nagyon is létező: amikor ti valamit felajánlotok, fantasztikus módon tudtok célozni rá, hogy éppen mit is akartok, hogy mit is válasszunk!

– A férfiak ezt nem tudják?

– Nem! Mi egyszerűbbek és hiszékenyebbek vagyunk. Van kávé?

– Ismét instant?

– Mikor ittam én ebéd után instant kávé?

– Minden másnap.

– Jól van. Szeszélyes vagyok, egy zsarnok, bocsáss meg, tönkretettem az életemet! Köszönöm, nagyon finom volt!

Miután felért, N. kinyitotta a titkos kis ajtaját, kiválasztott egy üveget, ivott, kiitta, és leült a karosszékbe – jó messze a számítógépasztaltól. Az ablakon keresztül a fehér eget kémlelte, de ez az égbolt, amelyen a felhőzet úgy feloldódott, mint a tej a vízben, a mellkasát elöntő forróság ellenére nyugtalanságot keltett benne – már azzal is nyugtalanította, hogy a tekintetét nem volt miért rászegeznie. De ott, e mögött a közeli szürke ég mögött, volt egy messzibb, kékebb ég, a kékség mögött pedig, hogyha a kozmoszra gondolt, egészen messze, valami fekete és élettelen. És N. hirtelen tetőtől talpig libabőrös lett, amikor megérezte ennek a holt térnek a reménytelenségét és feneketlenségét: ez, hogyha belegondol, egészen közel van. Hol ér véget számunkra a sztratoszféra: lehet, hogy vagy harminc kilométerre a Földtől? Közelebb, mint amennyi e ház és Moszkva között van! Aztán pedig rögtön vákuum keletkezik, vagy van valami átmenet? Nem emlékszem, pontosabban, nem tudom — mint sokan mások, a különböző tudományok szaktekin-télyeibe kell belekapaszkodjak, hisz semmi másban nem igazodom úgy el, mint a szavakban — de ezek ma cserben hagytak!

N. félni kezdett. Az ördögbe is, miféle választásról van szó – gondolt bele –, hogyha előttünk minden meghatározott és elrendeltetett? Mint a kozmosz. Mi elmúlunk, a kozmosz pedig marad, bambán pislogva a fekete lyukaival.

De, úgy tűnt, hogy éppen ott, a személytelen szürke égben rejlett az, ami lehetséges, lehetséges, lehetséges, és amit szavakkal kell kifejezni – és most először, bár csak hozzávetőlegesen, de kezdte megérteni, hogy mi ez.

Annyira fáradtan, mintha egész nap keményen dolgozott volna, N. felment, majd a szék karfájának támaszkodva, csoszogva (még meg is tetszett neki ez az öreges csoszogás!) odament a kis ajtóhoz, kinyitotta, és komótosan ivott, aztán megint ivott.

Miután még melegebben felöltözött, és a feleségétől, arcára csókot nyomva, bocsánatot kért, N. a kerti ösvényen sétált, amit tegnap, a hóesés után takarított le – jó érzéssel gondolt vissza a tegnapi elégedettségére. Akkor könnyű és jó volt neki, mint mindig, amikor megszabadult valami számára kellemetlen dolog kötelező elvégzésétől. Egyszerűen élni kell, ennyi az egész, gondolta N.

Vagy mégis a feleségének lenne igaza: el kell szemtelenedni, és írni egy elbeszélést arról, hogy hogyan nem lehet megírni egy elbeszélést?

Ugyan, dehogy, ez ostobaság.

És N. végleg megnyugodott.

(Gyürky Katalin fordítása)

Alekszej Szapovszkij (1957): író, drámaíró, forgatókönyvíró. Az Orosz Írószövetség és a Színházi Dolgozók Szövetségének tagja, a Volga című folyóirat szerkesztőségének munkatársa. Főleg kisprózát ír, műveit angol, magyar, cseh, horvát, dán, svéd, német, francia, finn nyelvre fordítják.

Szabó Krisztián: Antibes, Akрил vásznon, 60x60, 2009